

نجمه رسولی^{۱*}، زهرا ندایی فرد^۲

^{۱،۲} دانشجویان کارشناسی گروه علوم دامی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران
*نویسنده مسئول: najmeh.rasuli1999@gmail.com

مؤسسه با در اختیار گرفتن ایستگاه‌های گلپایگان، کرمانشاه، گرگان، رشت، صفی‌آباد (دزفول)، مشهد و تبریز تلاش همه‌جانبه خود را برای طرح و اجرای برنامه‌های وسیع دامپروری جهت حل مشکلات مناطق مختلف و تامین نیازهای روزافزون فرآورده‌های دامی در سراسر کشور آغاز نمود. به‌دنبال مصوبه مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۶۹ مبنی بر لزوم تفکیک وظایف وزارتخانه‌های جهاد سازندگی و کشاورزی، این مؤسسه به همراه بخش‌های موجود در استان‌ها، به وزارت جهاد سازندگی منتقل شده و به تدریج تعداد بخش‌های استانی به ۲۸ استان افزایش یافت. از سال ۱۳۷۶ با توجه به جذب و آموزش نیروهای متخصص و افزایش کمی و کیفی توان تخصصی مؤسسه، تشکیلات و گرایش‌های کاری بخش‌های تحقیقاتی آن مطابق با نیاز بخش‌های اجرایی و تولیدی در کشور مورد بازنگری قرار گرفته و با نام مؤسسه تحقیقات علوم دامی کشور در زیرمجموعه سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی مشغول به انجام وظایف قانونی خود است. این مؤسسه دارای بخش‌های پژوهشی، فناوری، آزمایشگاه‌ها و ایستگاه‌های تحقیقاتی می‌باشد.

اعضای هیئت تحریریه نشریه دامپستیک انجمن علمی دانشجویی گروه علوم دامی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران به منظور آشنایی دانشجویان با مراکز مرتبط با حوزه علوم دامی در کشور، در این شماره به معرفی مؤسسه تحقیقات علوم دامی کشور می‌پردازند. این مجموعه هم‌اکنون در شهر کرج استان البرز مستقر است.

تاریخچه

در اواخر سال ۱۳۱۲، ایده راه‌اندازی مرکزی جهت اصلاح نژاد دام در کشور با در نظر گرفتن اراضی قریه حیدرآباد کرج عملیاتی گردید. پس از این جانمایی در سال ۱۳۱۳ رسماً فرمان تاسیس (بنگاه دامپروری حیدرآباد) به آقای مصطفی قلی بیات (رئیس وقت اداره کل کشاورزی کشور) ابلاغ گردید. در سال ۱۳۱۴ با به‌خدمت گرفتن دکتر واکتن فرانسوی ساختمان‌ها و تاسیسات مورد نیاز بنگاه مطابق نظر ایشان احداث شد. در سال ۱۳۶۴ این

آزمایشگاه‌ها

آزمایشگاه‌های مؤسسه تحقیقات علوم دامی کشور عبارت‌اند از: آزمایشگاه تغذیه دام و طیور (شامل آزمایشگاه‌های مواد آلی، تجزیه اسیدهای آمینه، ویتامین‌ها و مواد معدنی)، آزمایشگاه بیوتکنولوژی، آزمایشگاه ژنتیک و ژنومیکس، آزمایشگاه فرآوری تولیدات دامی (الیاف، پوست، چرم و...)، آزمایشگاه عسل و آزمایشگاه تولیدمثل.

بخش‌های پژوهشی

الف- پژوهش‌های زنبورعسل: این بخش در سال ۱۳۴۸ تاسیس و فعالیت‌های اصلی آن از سال ۱۳۵۸ شکل گرفت. عمده فعالیت‌های تحقیقاتی این بخش در زمینه شناسایی زنبورعسل بومی ایران و اصلاح نژاد آن، یافتن جایگزین‌های مناسب شکر و گرده گل به عنوان تغذیه کمکی زنبورعسل، شناسایی گیاهان شهدزا و گرده‌زای مناطق مختلف و تعیین پتانسیل تولیدی آن‌ها، آفات و شکارچیان زنبورعسل، تولیدات زنبورعسل و گرده‌افشانی، بوده است. بخش پژوهش‌های زنبورعسل علاوه بر فعالیت‌های تحقیقاتی به آموزش کارشناسان در زمینه‌های تولید، پرورش و تلقیح مصنوعی ملکه زنبورعسل نیز مبادرت نموده و تاکنون هشت سمینار پژوهشی زنبورعسل کشور از سال‌های ۱۳۷۲ به بعد برگزار نموده است.

ب- پژوهش‌های بیوتکنولوژی: بخش پژوهش‌های بیوتکنولوژی دامی در سال ۱۳۷۳ تاسیس و از سال ۱۳۷۵ با هدف سازمان‌دهی و انجام تحقیقات بیوتکنولوژی مرتبط با علوم دامی به منظور افزایش و بهبود کمی و کیفی تولیدات دامی مورد نیاز کشور فعالیت‌های خود را گسترش داده است. ماهیت این بخش به گونه‌ای است که با بخش‌های دیگر موسسه وظایف مشترک دارد لذا سازمان‌دهی، هماهنگی و مدیریت طرح‌های بیوتکنولوژی علوم دامی به عهده این بخش بوده و هماهنگی در فراهم نمودن امکانات و تجهیزات لازم برای آن‌ها با مدیریت آزمایشگاه‌های موسسه است.

ج- پژوهش‌های ژنتیک و اصلاح نژاد دام و طیور: این بخش در سال ۱۳۷۷ تاسیس شد. فعالیت‌های این بخش شامل شناسایی قابلیت‌های تولیدی و تولیدمثلی توده‌های گاوهای بومی ایران برای حفظ و تکثیر این توده‌های ژنتیکی می‌باشد. در ارتباط با اصلاح نژاد گوسفند و بز بیشتر فعالیت‌ها در زمینه شناسایی و برآورد پارامترهای ژنتیکی موثر بر خصوصیات تولیدی نژادهای گوسفند و بز بومی ایران انجام شده است. در حال حاضر کنترل و هدایت فنی طرح ملی اصلاح نژاد گوسفند و بز در قالب هسته‌های باز اصلاح نژادی را بر عهده دارد. همچنین به منظور حفظ ذخایر ژنتیکی و تامین مرغ بومی مورد نیاز روستاهای کشور، فعالیت قابل توجهی در زمینه شناسایی مرغان بومی و سایر ماکیان مثل بوقلمون، اردک، بلدرچین صورت پذیرفته است.

ایستگاه‌های تحقیقاتی

ایستگاه‌های تحقیقاتی موسسه شامل ایستگاه پرورش و اصلاح نژاد زنبور عسل، ایستگاه‌های تحقیقات طیور (مرغ تخمگذار، طیور بومی، سالن‌های پرورش صنعتی شامل مرغ مادر و جوجه گوشتی)، ایستگاه نشخوارکنندگان کوچک (سنتز نژاد بزهای نژاد مهابادی و آلباین فرانسه) و ایستگاه دام‌های بزرگ (به علت قرارگیری موسسه در فضای شهری، این بخش فقط دارای چهار گاو فیستول‌دار است)، می‌باشد.

د- پژوهش‌های فرآوری تولیدات دامی: بخش پژوهش‌های فرآوری محصولات دامی به‌منظور توسعه فعالیت‌های تحقیقاتی در زمینه فرآورده‌های لبنی، گوشت قرمز، تخم‌مرغ و الیاف دامی و پوست، در پایان سال ۱۳۷۸، از ادغام دو بخش "تکنولوژی شیر" و "پوست و الیاف دامی"، تاسیس شد. این بخش دارای آزمایشگاه‌های شیر و لبنیات، گوشت و تخم‌مرغ و پوست و الیاف دامی است. شورای فنی بخش فرآوری تولیدات دامی، مسئولیت ارزیابی و تصویب طرح‌ها و پروژه‌های مربوط را به عهده دارد.

ه- پژوهش‌های تغذیه و فیزیولوژی دام و طیور: این بخش در سال ۱۳۴۸ تاسیس و فعالیت خود را در زمینه تعیین ترکیبات شیمیایی و استفاده بهینه از مواد خوراکی در تغذیه دام و طیور آغاز نمود. از سال ۱۳۶۵ فعالیت‌های تحقیقاتی آن گسترش یافته و به تحقیق در زمینه بهینه‌سازی فرآورده‌های فرعی کشاورزی و ضایعات صنایع غذایی و کاربرد آن‌ها در تغذیه دام و طیور و همچنین ساخت مکمل‌های مواد معدنی پرداخت. این بخش با دارا بودن آزمایشگاه‌های مجهز به تجهیزات آزمایشگاهی مدرن در تجزیه شیمیایی مواد خوراکی، طی برنامه‌های پنج‌ساله اول، دوم و سوم موفق به شناسایی و تعیین ارزش غذایی بسیاری از مواد خوراکی معمول و غیرمعمول و استفاده آن‌ها در تغذیه دام و طیور گردیده است. بر اساس تحقیقات انجام شده در این زمینه، سه سمینار ملی پژوهشی تغذیه دام و طیور کشور را در سال‌های ۱۳۷۵، ۱۳۷۸ و ۱۳۸۰ برگزار نموده است.

و- پژوهش‌های مدیریت پرورش و تولیدمثل دام و طیور: پس از بازنگری در تشکیلات موسسه در سال ۱۳۷۷، فعالیت بخش مدیریت پرورش دام و طیور آغاز شد و تاکنون نیز ادامه دارد، اما پیش از آن نیز تحقیقات متعددی در موضوعات مدیریت پرورش و تولیدمثل دام و طیور در مؤسسه و مراکز تحقیقات استانی انجام شده بود. هدف از ایجاد این بخش، به‌کارگیری علوم و فناوری جدید و تطابق آن با شرایط اجتماعی و اقلیمی کشور در راستای افزایش بهره‌وری و پایداری تولیدات دامی است. عمده‌ی افزایش بهره‌وری در مزارع مدیریت پرورش و تولیدمثل دام و طیور در سایه بهره‌گیری از روش‌های مدیریتی امکان پذیر خواهد بود که این امر رسالت بخش مدیریت پرورش و تولیدمثل دام و طیور را سنگین‌تر می‌نماید.

بخش‌های استانی تحت پوشش

این بخش علاوه بر تحقیقات در زمینه مدیریت پرورش و تولیدمثل دام و طیور در مؤسسه مادری، هم‌اکنون در بخش‌های علوم دامی ۲۹ مرکز تحقیقات استانی پروژه‌های انجام شده و در دست اجرا دارد (به غیر از استان‌های خراسان جنوبی و شمالی).

فناوری

الف- از دستاوردهای تحقیقاتی تجاری‌سازی شده می‌توان به این موارد اشاره کرد: تولید باکتری‌های پروبیوتیکی جهت استفاده در تغذیه زنبورعسل، تولید خوراک دام از سرشاخه نیشکر فرآوری شده، سنتز نژادهای بز شیری سازگار با شرایط آب‌وهوای سردسیر و گرمسیر.

ب- از دستاوردهای تحقیقاتی قابل تجاری‌سازی نیز می‌توان موارد زیر را نام برد: تولید صنعتی افزودنی معدنی خوراک دام و طیور بر پایه بنتونیت، تولید باکتری‌های پروبیوتیکی از منابع داخلی جهت استفاده در خوراک دام و طیور، تولید بستنی فراسودمند (غنی‌شده با روغن امگا-۳ ماهی)، تولید پروتئین ایزوله ماهی از پسماند فرآوری تون ماهیان برای کاربردهای خوراکی، تولید خوراک دام از پسماند ذرت دانه‌ای، تولید پنیر کوزه‌ای سنتی به روش صنعتی، سیلاژ محصول فرعی پسته بسته‌بندی‌شده، تعیین هویت اسب‌های ایرانی با روش‌های نوین زیست‌فناوری، شناسایی تقلبات فرآورده‌های گوشتی با استفاده از روش‌های زیست‌فناوری، شناسایی ناقلین بیماری نقص ایمنی شدید (SCID) در اسبان نژاد عرب، تولید کره کم‌چرب رژیمی با پروتئین گیاهی، تولید مکمل پروتئینی جهت کاربرد در تغذیه دام، تولید مکمل معدنی سازگار با دام مرتع، تولید ملکه زنبورعسل اصلاح‌شده نژاد ایرانی، بلوس مکمل معدنی آهسته رهش برای دام‌های نشخوارکننده، تولید ایزوله‌ی پروتئین از پسماند مرغ برای کاربردهای خوراکی (مصرف انسانی)، تولید فرم آلی روی قابل استفاده در تغذیه دام و طیور.

سپاسگزاری

از همکاری آقایان دکتر محمدحسین بناء بازی، معاون پژوهش، فناوری و انتقال یافته‌ها و دکتر شهاب سهرابی، مدیر روابط عمومی و سایر پرسنل موسسه تحقیقات علوم دامی کشور که اعضای نشریه را در بازدید و معرفی این موسسه یاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌شود.